

pravoo-vraagbaak

Pravoo-vraagbaak is een gratis service van Pravoo waarin vragen aan Pravoo/Luc Koning worden beantwoord. In 2026 komen de beantwoorde vragen ook op de Pravoo-website te staan.

Ik worstel de laatste tijd met het gegeven dat veel kinderen thuis een andere taal spreken. Vanuit NT2 wordt geadviseerd om de moedertaal sterk te ontwikkelen. Kinderen kunnen daarmee boekjes thuis lezen in hun moedertaal. Echter op school willen we hen de Nederlandse taal leren. Veel kinderen met een andere taal thuis, halen dan ook op de DMT een score V-min. Hoe filter ik hieruit de kinderen met mogelijk E.D. en wat adviseer jij m.b.t. de moedertaal en het lezen? (zie vraagbaak nr. 12)

Algemene inleiding

Het gaat hier om twee onderwerpen

-de aanwijzingen voor een vermoeden van dyslexie bij NT-2-kinderen

-de rol van de moedertaal bij de nieuwkomers.
Deze vraag is beantwoord in vraagbaak 12.

De behandeling van het eerste onderwerp is nogal complex omdat het bepalen van dyslexie bij autochtone kinderen al moeilijk is en er op dit moment veel discussie is over de vraag of we het tot nu toe met de autochtone kinderen wel zo goed gedaan hebben ten aanzien van die diagnose. Op LinkedIn zal daarover vanaf januari 2026 een 10-delige artikelenserie verschijnen.

Het algemene probleem bij de bepaling van een dyslexievermoeden is dat we om te bepalen of kinderen een vertraagde ontwikkeling doormaken een idee van een norm moeten hebben, zodat we een meetlat hebben. Lang is het de gewoonte geweest om bij ernstige leesproblemen te bekijken of een kind tot de 10% zwakste lezers hoort. Daarvoor moet je de beschikking hebben over de scores die horen bij die 10% zwakste lezers. De zorginstelling gaan bij de diagnostisering nu uit van de 6,7% zwakste lezers. De leesprestaties zijn dan gemeten met een woordtoets waarbij de kinderen de opdracht krijgen **snel** te lezen. Over die toets-

instructie is veel discussie. Het is de vraag of – snel – de juiste invalshoek moet zijn.

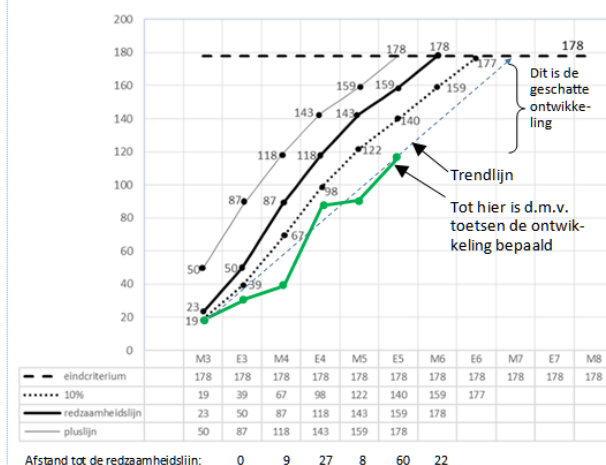
Bij de autochtone kinderen gaat de discussie er tegenwoordig over of we de ernst van de leesproblemen moeten bepalen door de mate waarin een kind **snel** kan lezen. Dan gaat het om percentiëlnormen zoals 10% zwaksten (E), 15% minder zwakke lezers (D) of 6,7% van de zwakke lezers zoals de zorginstellingen voor dyslexie het doen.

Er is ook een alternatieve visie waarbij ervan uit wordt gegaan dat de invalshoek van de percentiëlen (kind scoort E of D, Of: IV, V) onjuist is en dat het beter is om te kijken naar de redzaamheid van de kinderen. Dan gaat het om de vraag hoe de kinderen zich ontwikkelen in de richting van een minimumnorm. Die minimumnorm is de leesvaardigheid die zodanig is dat het begrijpend lezen niet belemmerd wordt. In mijn promotieonderzoek gaat het dan om een minimale leessnelheid van 178 woorden op drie leeskaarten van de redzaamheidsversie van de DMT samen.

De leesontwikkeling wordt dan vooral bekeken vanuit de vraag of een kind op dat moment (midden groep 6) die 178 bereikt heeft, terwijl de ernst van de leesproblemen wordt bepaald door het ontwikkelingsverloop.

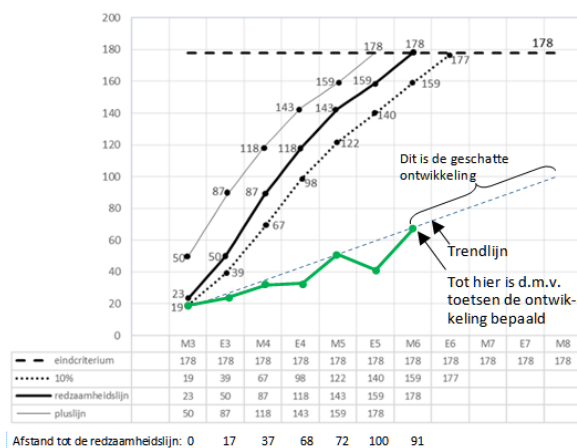
De nu volgende twee grafieken verduidelijken dat. In figuur 77 is een grafiek te zien van een kind dat vergeleken met de groepsgenoten achterloopt maar zich parallel ontwikkelt en wel in staat zal blijken het minimale eindniveau te bereiken. Het kind komt uiteindelijk uit op dat minimaal vereiste leesniveau van 178.

Figuur 77
De parallelle leesontwikkeling

In figuur 78 is de afgeplatte ontwikkeling van een kind te zien. Dat kind haalt niet op tijd die minimaal vereiste score van 178. In dat geval

Figuur 78
Een (min of meer) afgeplatte leesontwikkeling

spreeken we van een vermoeden van dyslexie. Het label dyslexie is gekoppeld aan een minimumscore die nodig is zodat het begrijpend lezen niet belemmerd wordt. Het gaat om een vermoeden van dyslexie omdat de diagnose *dyslexie* alleen door specialisten mag worden gesteld.

Terug naar de vraagstelling

Uit het voorafgaande blijkt dat je voor de bepaling van de ernst van een achterstand wel zicht moet hebben op hoe de leesontwikkeling over het algemeen verloopt bij de kinderen. Je moet zicht hebben op een gemiddelde leesontwikkeling. Op die manier heb je een meetlat om te bepalen of er bij een bepaald kind sprake is van een ernstige vertraagde ontwikkeling (ernstig en persistent) zoals bij de kinderen met een afgeplatte ontwikkeling.

Het probleem bij de nieuwkomers is dat die cijfers van die gemiddelde ontwikkeling er niet zijn. Je zou moeten weten hoe de kinderen zich gedurende de twee jaar ontwikkelen op de school voor nieuwkomers. Je moet daarbij twee dingen weten:

1. Hoe hebben de kinderen zich ontwikkeld vanaf de binnenkomst op de school voor nieuwkomers
2. Wat is het startniveau van de kinderen als ze met het onderwijs op een reguliere basisschool beginnen.

Dit zijn twee belangrijke gegevens om ter beschikking te hebben om te weten of het kind een afgeplatte ontwikkeling doormaakt.

Daar komt nog bij dat je te maken hebt met 4 soorten nieuwkomers:

-kinderen die **geletterd** zijn en in hun land van herkomst dus al hebben leren lezen in een aan het Nederlands **verwante** taal

-kinderen die in het land van herkomst met een **verwante** taal die **niet** al op school hebben leren lezen

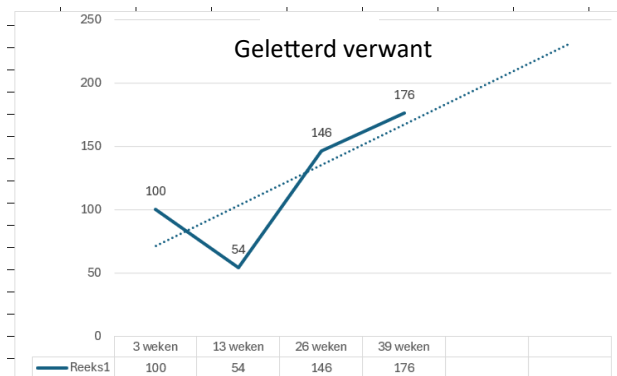
-kinderen uit een land met een **niet aan het Nederlands verwante** taal die op **wel** in hun land hebben leren lezen

-kinderen uit een land van herkomst met een **niet aan het Nederlands verwante** taal die daar **niet** hebben leren lezen

Je zou dus eigenlijk als houvast een idee moeten hebben hoe het leren lezen in het Neder-

land globaal bij die vier groepen verloopt zodat je enig houvast hebt om te kunnen spreken over een vertraagde leesontwikkeling. Op die manier heb je de factor nieuwkomerschap verminderd door een kind te vergelijken met een meetlat en kinderen met dezelfde kenmerken.

Ik ben daar al wel mee bezig geweest op een school, maar dat project is vroegtijdig gestopt door drukke andere bezigheden van de leerkrachten op die school voor nieuwkomers.

Hierboven is een van de grafieken weergegeven van kinderen (Categorie geletterd, verwant) gedurende een eerste jaar op een school voor nieuwkomers. Dit is moest een poging zijn om een lijn te ontwikkelen die de vooruitgang laat zien van kinderen die in hun land van herkomst op school hebben gezeten en een moedertaal hebben die verwant is aan het Nederlands. In de ontwikkeling van die kinderen is een rare dip te zien na 13 weken. Daar zakt de ontwikkeling om onverklaarbare reden in elkaar en dan gaat het vanaf 26 weken wel weer ophoog. Door die lijnen heb ik een stippellijn getrokken. Dat is een trendlijn.

Je zou dus eigenlijk van de kinderen die op een gewone basisschool terecht zijn gekomen moeten weten hoe hun leesontwikkeling op de school voor nieuwkomers is geweest. Dat kan al een indicatie zijn van een belemmering die niet alleen verklaard kan worden vanuit de NT-2-situatie. Wat mij betreft is een teken en van ernstige leesproblemen als die ontwikkeling afgeplat is en niet parallel loopt.

De criteria ter bepaling van een vermoeden van dyslexie bij NT2-kinderen

Criterium 1 Het ontwikkelingsverloop

Het voorafgaande betekent dat een verantwoorde uitspraak over een vermoeden van dyslexie (nog even los van de huidige discussie over het begrip dyslexie) als een kind een afgeplatte ontwikkeling doormaakt en er voorlopig geen zicht is dat het kind eind groep 8 een score heeft van 178 woorden op de drie toetskaarten. Het gaat dus om een afgeplatte ontwikkeling ondanks gerichte instructies op ondersteuningsniveaus 2 en 3. Ze tonen dus weinig vooruitgang ondanks alle extra begeleiding en het herhalend lezen.

Herhaald meten van de leesontwikkeling kan helpen om te zien of er sprake is van fundamentele problemen in de leesontwikkeling,

Daarbij is het voor een ontvangende basisschool belangrijk te weten hoe het kind zich op de school voor nieuwkomers heeft ontwikkeld (score dus opvragen) en wat het startleesniveau is. Daarna ontvangt het kind leesbegeleiding volgens ondersteuningsniveau 2 en 3 kan ook bepaald worden of de ontwikkeling afgeplat is of parallel.

Kenmerkend voor NT2-kinderen zonder dyslexie presteren vaak normaal op korte/makkelijke woorden (AVI 1), maar vallen uit op begrip of langere teksten door woordenschatgebrek.

Om de hulplijnen er niet zijn zal dit criterium niet 100% hard zijn, maar kan er wel bekeken worden in hoeverre een ontwikkeling afgeplat verloopt.

Criterium 2 Leesgedragsobservaties

Belangrijk is het ook om te observeren HOE de kinderen lezen. Kinderen met een zwakke woorddecodering lezen vaak spellend met klankvervormingen, raden in plaats van systematisch ontleden en maken weinig zelfcorrectie tijdens hardop lezen. Ze kunnen

ook woorden uitspreken die niet voorkomen in de Nederlandse taal. Kenmerkend is ook dat de woorden traag en hikkend, met veel herhalingen of weglatingen/toevoegingen, worden gelezen. Duidelijk is ook een rommelige leesstijl: overslaan van woorden, verandert volgorde, of verhoogt fouten bij langere beurten door concentratieverlies. Kijk of fouten verklaarbaar zijn door transfer uit de moedertaal (bijvoorbeeld klankonderscheidingen die in het Nederlands anders zijn). Als fouten niet verklaarbaar zijn door transfer, kan dyslexie een rol spelen

Criterium 3 vertraagde leerbaarheid voor letterkennis

Moeite met klankherkenning/-onderscheiding en klank-tekenkoppeling (letterkennis) in het Nederlands, ook na gerichte instructie. Bij dat laatste gaat het net zoals bij het lezen zelf om het vaststellen van het type ontwikkeling. Is het kind leerbaar/ontwikkelaar.

Criterium 4 Kwaliteit moedertaal

Moeilijker is om in te schatten hoe de moedertaalvaardigheden (uitspraak, woordenschat, lezen daarin) zijn. Problemen in beide talen kunnen aanwijzingen zijn voor taalstoornissen.

Bronnen

Zie voor informatie over het redzaamheidslezen (178 minimaal midden groep 6) de informatie op de homepage van de pravoo-website: <https://www.pravoo.com/>

Op die homepage is veel informatie te downloaden.

Er is over dit thema al veel gepubliceerd. Zie een keuze uit de beschikbare publicaties

Dyslexie Centraal. Meertaligheid en dyslexie. Dyslexie Centraal. Via: <https://dyslexiecentraal.nl/weten/meertaligheid-en>

-dyslexie

Health Council of the Netherlands (Gezondheidsraad). Dyslexia: Definition and treatment (1995). Klassiek Nederlands referentiedocument over definitie en diagnostische criteria van dyslexie, dat als achtergrond gebruikt wordt in latere protocollen (relevant voor het normatieve kader waarbinnen NT2-leerlingen beoordeeld worden). Via: <https://www.healthcouncil.nl/documents/1995/09/11/dyslexia-definition-and-treatment>

Lexima. Hoe stel je dyslexie vast bij meer- en anderstaligen. Via: <https://lexima.nl/informatieplein/nll-hoe-stel-je-dyslexie->

Limbos, M. M., & Geva, E. (2001 e.v.). Studies over fonologisch bewustzijn en rapid naming als relatief cultuuroverstijgende voorspellers van dyslexie bij L2-leerlingen. Via: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC4356678/>

LOWAN & ITTA. Leesproblemen bij NT2-leerder. LOWAN Handreiking. Via: <https://www.lowan.nl/wp-content/uploads/2020/02/Leesproblemen-NT2-leerder-032019-1.pdf>

Richtlijnen Jeugdhulp. Aandachtspunten diagnostiek bij meer- en anderstaligen. Richtlijn Dyslexie. Via: <https://www.richtlijnenjeugdhulp.nl/dyslexie/meer-en-anderstaligen/aandachtspunten-diagnostiek>

Richtlijn Dyslexie Jeugd (hoofdstuk "Meer- en anderstaligen"; subpagina "Minimaal taalniveau"). Nederlands Jeugdinstituut / NKD. Praktische criteria voor wanneer je bij NT2-leerlingen wél en niet aan dyslexie mag denken; expliciet advies om niet te wachten tot volledige taalbeheersing, maar wel taalblootstelling en NT2-achterstand mee te wegen. Via: <https://www.richtlijnenjeugdhulp.nl/dyslexie/meer-en-anderstaligen/minimaal-taalniveau>

Verpalen, A. (2018). Bias in dyslexia screening in a Dutch multicultural population. Via: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC5934456/>

Verpalen, A., van de Vijver, F. J. R., & Backus, A. (2015). Differences in neurocognitive aspects of dyslexia in Dutch and immigrant children. Beschrijft verschillen en overeenkomsten in fonologisch bewustzijn, rapid naming en geheugen tussen autochtone en immigrantenkinderen met/zonder dyslexie, en de implicaties voor screening van NT2-leerlingen. Via: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC4356678/>